

Duchovní život v oddíle bez rozšířené duchovní
výchovy

Josefína Nedbalová

LŠ Protos 2019

Úvod

Předložená práce vychází z toho, co jsem měla možnost jako členka svého mateřského oddílu zažít po stránce rozvíjení duchovních hodnot. Kromě několika postřehů z obecného hlediska jde o konkrétní programy, které lze realizovat, i když oddíl svým označením nepatří mezi ty „jasně křesťanské“. Věřím, že oddíly, v nichž se stejně jako v mém mateřském míší skupina členů nepatřících do žádné církve se skupinou hlásící se k jedné z církví, nerezignují na nelehký úkol propojit skautské označení Nejvyšší Pravdy a Lásky s křesťanským pojetím Boha. Věřím, že v oddílech nevymizí snaha o autentičnost žité víry, která nesoudí, neškatulkuje a nepoškozuje ani ty, kdo v oddíle chodí do kostela, a už vůbec ne ty, kteří do kostela nechodí. Doufám, že několik nápadů na programy pomůžou těm, komu došla inspirace, kdo neví, kde by začal nebo zkrátka jen hledá nějaké alternativy pro činnost svého oddílu.

Specifikace skupiny

V českém prostředí Junáka existují základně dva druhy oddílů, co se týče jejich duchovního zaměření. Jsou to oddíly ryze křesťanské (Oddíl s rozšířenou duchovní výchovou) a oddíly „obyčejné“. Prvních je mnohem méně než druhých, ale je zde ještě jedna skupina, která se nijak specificky nejmenuje, a přesto nepatří ani do jedné z výše uvedených kategorií. Pro některé členy takového oddílu je normální chodit každý týden do kostela, je pro ně normální pravidelně se modlit, skautská hodnota Nejvyšší Pravdy a Lásky jim splývá s křesťanským Bohem. Pro jiné členy oddílu je neděle druhým dnem víkendu, nečtou Bibli, nejspíš se nikdy nemodlili, ale neznamená to, že by to byli lidé s horším nebo snad žádným duchovním životem. Jde tedy o oddíly „duchovně smíšené“, v nichž se poměr věřících a nevěřících s každou generací dynamicky přelévá a mění. Někdy není snadné poskytnout v rámci oddílového programu odpovídající duchovně zaměřený program, aby tím netrpěla jedna nebo druhá část oddílu. Vedoucí jsou postaveni před situací, která prověří jejich osobní duchovní život a jejich utřídění hodnot, ať už patří mezi „*mšice*“¹ nebo „*nemšice*“. Po zkušenostech více než deseti let vedení takového oddílu nabízím nejprve několik obecných postřehů, co se nám při naší činnosti osvědčilo a co ne. Podotýkám ovšem, že u duchovního života je aplikovatelnost všech zkušeností přímo závislá na konkrétních lidech, a tak je potřeba za každých okolností hledat svou vlastní cestu pro sebe jako jedinečnou duchovní bytost a pro svůj oddíl jako jedinečné společenství.

Co se osvědčilo a co ne

V první řadě vycházejme z duchovních potřeb sebe sama. Nezáleží na tom, zda patříme mezi věřící nebo nevěřící. Není dobré, aby program přímo zaměřený na duchovní výchovu šel proti srsti, smýšlení a nastavení toho, kdo program vede (1. bod skautského zákona). Ztrácí tak na autentičnosti program samotný i autorita a důvěryhodnost toho, kdo v danou chvíli program řídí.

Zadruhé, nebojme se mluvit o víře, jsme-li věřící. Nebojme se mluvit o víře s těmi, kdo věřící nejsou. Nebojme se jako nevěřící začít rozhovor o životních hodnotách s tím, o němž víme, že chodí do kostela. Nechme o takových věcech mluvit i děti mezi sebou. Je to z mého pohledu nejlepší cesta, jak si každý z nás může utřídít, vyargumentovat, zpochybnit a posílit své vidění světa, hodnoty, na nichž staví.

Zatřetí, je-li významná část oddílu věřící, zahrňme nedělní mše svaté do programu tábora a výprav, i když papírově nejsme oddílem z rozšířenou duchovní výchovou. Zároveň však nezapomínejme poskytnout adekvátní program těm, kdo do kostela nepůjdou.

Začtvrté, ponechme dětem i sobě svobodu. Nechme děti, které do kostela pravidelně chodí, prožít tu zkušenost, že na mši nepůjdou. Pravděpodobně si to nikdy nezkusily, před svými rodiči by si to netroufily, přestože jde o zkušenost, která víru posiluje. Nechme děti, které do kostela nechodí, prožít tu zkušenost, že na mši půjdou, budou-li chtít. Pravděpodobně to také nikdy nezkusily, berme to jako příležitost ukázat jim, co nás – věřící – na víře přitahuje, co nás přitahuje na společenství Církve, co křesťanství člověku nabízí.

Zapáté, jde-li část oddílu na mši, nezapomínejme na ty, kteří na ni nejdou. V našem oddíle bylo dlouhá léta zvykem, že se některé z nás na táboře vydaly do kostela, zatímco zbytek hrál míčové a deskové hry. Takové nastavení snižuje jak význam mše, tak hodnotu těch, kteří na ni nejdou. Je-li někdo věřící, bere

¹ *mšice* – ty, které jdou v neděli na mši, jde o výraz užívaný v mém domovském oddíle

mši jako setkání s Bohem, jako jeden z nejdůležitějších okamžiků týdne, jako posvátný dar společné Večeře Páně. Pokud proti tomu postavíme jako alternativu hraní her, ukazujeme sami sobě, jak moc si posvátnosti mše svaté vážíme. Je-li někdo nevěřící, chápe, že „mšice“ jdou na mši a může si říct, že on do kostela nechodí a chodit nechce, což je v pořádku. Neznamená to ovšem, že je to člověk bez duchovního života, bez hodnot. Neznamená to, že má „volno“. Naopak jde o jedinečnou příležitost, skutečnou životní šanci, mluvit s dětmi o duchovních hodnotách, o tom, co je pro ně důležité, čeho si na sobě a lidech kolem sebe váží, co je třeba mrzí, co se jim nedaří... Tématem je nepřeborné množství a skauting nabízí nebo doslova nutí každého, aby se svým duchovním životem zabýval. Český pojem Nejvyšší Pravda a Láska je dostatečně konkrétní i dostatečně abstraktní, aby zahrnul člověka jako duchovní bytost. Je to dokonce první princip. Nevytěšňujeme ho z činnosti oddílu, dejme mu adekvátní prostor. Nejvyšší Pravdu a Lásku vidím jako kotvu, která dodává sílu a určitou jistotu každému, kdo o své kotvě ví, každému, kdo je s ní pevně svázán, kdo se snaží svazovat zpřetrhaná lanka vedoucí k ní a navazovat lanka nová.

Zašesté, nebojme se. Nebojme se *duchovních programů*. V našem oddíle bylo ve vedení dlouhodobě více *nemšic* než *mšic*. *Mšice* dostávaly za úkol připravovat veškeré duchovně zaměřené programy s prohlášením: „Ty přece chodíš do kostela, tak víš, jak na to.“ Nějaký čas to fungovalo, dokud se při plánování nezačalo tlačit na pilu s tím, aby proti všem mším stál tzv. duchovní program. Postupně jsme v oddíle začaly duchovně zaměřené programy svěřovat i *nemšicím*. Bránily se, nevěřily si, myslely si, že to je příliš těžký úkol. *Duchovním programům*, tj. programům, které mají cíleně podpořit duchovní život, jsme přestaly říkat „duchovní“ a překřtily jsme je na programy „hodnotové“. Programy jsme přestaly svěřovat jednotlivcům, ale menším skupinkám. A najednou to začalo fungovat, najednou se ukázalo, že to jde. *Nemšice* se ve skupince těch, kdo program připravují, začaly bavit o svých hodnotách, rozhovor dal vzniknout nápadu a program byl na světě.

Zasedmé, nemějme patent na duchovní život. Každý z nás je jedinečná bytost. Každý člen v oddílu je jedinečná bytost s osobní životní zkušeností. Každý v oddílu vychází z jiného rodinného a společenského prostředí. Mluvme spolu o tom, jak prožíváme svůj duchovní život, diskutujme o svých hodnotách, rozebírejte své jednání. Ale nesudme, nedívejme se na ostatní shora, nepodceňujme druhé (ale ani sebe), co funguje nám, nemusí fungovat nikomu jinému a opačně. A je to dobře. Berme ty, kteří s námi mohou na světě být ve stejný čas na stejném místě, jako partnery, co s námi sdílí naši cestu.

Zaosmé, propojujme svět věřících se světem nevěřících. Křesťanství je součástí naší kultury, ať už chceme nebo ne. Přinášejme do oddílu témata, která hýbou společností a nechme k nim promluvit argumenty věřících i nevěřících. Nebojme se se staršími zabrousit do kontroverzních témat. Když na výletě nebo výpravě jdeme kolem kostela či kláštera, mluvíme o jeho historii stejně jako o historii zámku, hradu nebo starého pivovaru. To vše je součástí kulturního balíčku, který jsme získali jako občané této země, tohoto kontinentu. Je to dědictví, které máme mít v účtě (6. bod skautského zákona), účtu bez porozumění a bez znalosti dané věci, památky atp. nemůžeme na nikom vynutit.

Zadeváté, hledejme inspiraci. Pokud budeme dělat stále stejné duchovní programy, pokud budeme číst stále stejné texty, pokud nezapěstříme duchovní život oddílu, stane se z něho postupně rutina. Víra věřících přestane být živá, hodnoty nevěřících přestanou být silnou kotvou do životních rozhodnutí, lano povolí. Máme jedinečnou příležitost hledat nápady a myšlenky druhých, stačí si otevřít počítač. Jsme-li jazykově vybaveni, zkusme i zahraniční zdroje. Vyhledávejme knihy, články, kvalitní filmy a vůbec vše, co nás vrátí k otázce: „Čemu věřím? Proč tomu věřím? Jak se to projevuje v mém jednání, mluvení a smýšlení?“ (10. bod skautského zákona)

Zadesáté, nezapomínejme, že duchovní život žijeme stále. V každém okamžiku jsme vystaveni rozhodnutím. Jsou to rozhodnutí malá i velká. Vstanu hned po prvním zazvonění budíku? Vyčistím si zuby opravdu každé ráno a každý večer? Víím, co mě dnes čeká? Nezapomněla jsem na něco, co jsem slíbila? Počkám na přechodu na zelenou? Skaut má být čistý v myšlenkách, slovech i skutcích – máme rozvíjet svou mysl, svou duši a své tělo. Snažme se o to stále, i když se nám to nebude dařit. Důležité je, abychom co nejusilovněji zůstávali na straně Světla.

Liliový den

Předkládám zde program našeho slibového dne – dne, který je završen slibovým ohněm, a tedy vrcholem tábora. Je to program, který je částečně přímo vymyšlen mnou, do značné míry však vychází z věcí, které jsem měla možnost zažít někde jinde, ať už ve skautském či neskautském prostředí, své autorství spatřuji spíše v uspořádání jednotlivých aktivit. Každá část programu je okomentována, co se týče praktických záležitostí (pomůcky, časová náročnost...) i z hlediska výchovných cílů a zaměření na rozvoj duchovních hodnot. Programy jsou řazeny za sebou tak, jak vyhovují požadavkům na náš běžný táborový den. Ale jejich pořadí není a při přípravě Liliového dne nebylo striktně závazné, počínaje časovou dotací, konče tím, jak „do detailu“ se v programech půjde (vše začíná a končí u samotných účastníků). Za možnost využití lilie jako symbolického rámce tak, jak uvádím dále, velmi děkuji Rysovi, který mě Obřadem lilie inspiroval.

Pomůcky na celý den mimo jednotlivé aktivity:

- 13 polínek, z nichž lze složit skautskou lilii s následujícími nápisy: příroda, společenství, přátelství, úcta, kreativita, svět, odvaha, pravda, čistota, seberozvoj, symbol, ohleduplnost, čest
- skautský kroj či šátek, který po celý den nosíme

KREATIVITA

Cíl: Každý se zamyslí nad svou rolí v oddíle a zároveň zjistí, jak je vnímán.

Časová náročnost: 60 minut

Pomůcky: papíry, fixy, tužky, pastelky

Průběh: Rozdělíme se náhodně na dvě skupiny tak, aby byl v každé přibližně stejný počet světlušek, skautek a roverek. Každá skupina dostane velkou plachtu a různé pomůcky na kreslení. Během prvních 20 minut má za úkol nakreslit dům, který pro ně představuje náš oddíl a do něho pak mají nakreslit sebe (členy své skupiny). Druhá skupina má stejný úkol s tím rozdílem, že kreslí oddíl jako ostrov. Během druhých 20 minut kreslení mají obě skupiny za úkol rozmístit do své kresby také členy druhé skupiny, případně členy oddílu, kteří nejsou na táboře. Po uplynutí 40 minut si skupiny své výtvořiny vzájemně představí a stručně okomentují, kam se nakreslili a proč. Bude-li vhodné se ptát, můžeme se doptávat také na postavy těch, kteří jsou na kresbě, ale nakreslil je tam někdo jiný.

Výchovný aspekt: Touto činností rozvíjíme komunikaci mezi jednotlivými členy skupiny, aby spolu tvořili jeden obraz. Dále rozvíjíme kreativitu, abstraktní myšlení a jeho konkrétní realizaci. Prezentací svého vyobrazení před ostatními se učíme překonávat ostych a posilujeme sebevědomí při „obhajobě“ vlastní umělecké činnosti.

Duchovní/hodnotový aspekt: Hlavním duchovním posláním této činnosti je nahlížení sebe sama zvenčí. Střetává se zde osobní dojem každého účastníka z pohledu „jak jsem viděn ostatními“ v kontrastu s tím „jak bych chtěl, aby mě ostatní viděli“. Podle soudržnosti společenství, ve kterém činnost probíhá, pak následuje několik variant, jak s programem dále pracovat – především jde o snadný způsob rozprůdění osobních rozhovorů, v nichž nám vyobrazení v abstraktní mapě oddílu může značně pomoci při řešení individuálních problémů (pocit osamělosti, pocit nadřazenosti, pocit nejistoty...).

Jak se může prolínat/lišit pojetí aktivity mezi věřícími a nevěřícími: Aby se jednotlivci na obraze poznali, pravděpodobně si přikreslí nějaké atributy, nějakou situaci, ve které se nacházejí. Následovat mohou otázky k zamyšlení, např. Proč sis ne/nakreslil křížek na krk, když ho ne/nosíš? Proč v obraze domu je/není místo pro modlitbu? Opět vše vychází z individuality oddílu, vedoucího programu a účastníků.

OHLEDUPLNOST

Cíl: uvědomění si co děláme sami od sebe a co děláme, když nám někdo něco nařídí, uvědomění si, co neděláme tak dobře, jak bychom mohli

Pomůcky: papírky s konkrétními úkoly

Časová náročnost: po celý den

Průběh: Každý si vylosuje tajný úkol (nesmí ho nikomu ukazovat), který během dne musí splnit. Úkoly se týkají každodenních činností, které děláme/ neděláme.

Kladné: nabídnu někomu svou svačinu/ část své svačiny; dojdu někomu pro pití; umyju někomu ešus; rozdělím se o svou sladkost; pomůžu službě s nádobím; pomůžu někomu s úpravou kroje; rozveselím někoho, kdo sedí někde sám; napíšu někomu dopis...

Záporné: když pro mě někdo něco udělá, nepoděkuju mu; po večeři si nevyčistím zuby; vyrušuji při vysvětlování hry; něco po někom chci, ale neřeknu prosím; půjčím si něco bez dovolení; hádám se kvůli maličkosti; mluvím neslušně; ohrnuji nos nad jídlem...

Na závěr dne při večerní chvilce si teprve vzájemně ukazujeme své úkoly, hodnotíme jejich plnění, to, zda se nám do nich ne/chtělo, zda se nám to ne/dařilo a v čem to bylo jiné, kdybychom se v dané situaci ocitli bez přiděleného úkolu.

Výchovný aspekt: S lístečkem dostává každý účastník možnost volby, zda příkaz splní nebo ne; tuto variantu sice explicitně neříkáme při zadání, ale zmíníme ji večer při večerní chvilce jako další možnost reakce. Zda je pro něj víc příkaz (i když formou hry) nebo vlastní rozhodnutí (pokud jde úkol přímo proti jeho přesvědčení). Schválně nejsou mezi úkoly věci, které by se v běžném táborovém životě nevyskytovaly, můžeme později navázat v dalších programech, rozhovorech na to, čemu a v jakých situacích přikládáme větší váhu (přijetí/odmítnutí příkazu).

Duchovní/hodnotový aspekt: Program je přímou konfrontací sama se sebou. Už při prvním přečtení lístečku člověk sám dobře ví, zda jde o úkol pro něho snadný či náročný. Jde o osobní zpětnou vazbu v hezkých i nehezkých vlastnostech člověka. Pro mladší členy oddílu jde o srozumitelný a jasný výčet věcí, které považujeme za správné či špatné. V dalším hovoru můžeme navázat tím, jaká v našem oddíle platí (další) nepsaná pravidla, proč některé věci ne/hodnotíme kladně a jak se s tím vypořádá naše svědomí. Uvědomujeme si pokaždé, že jsme ne/zachovali správně?

Jak se může prolínat/lišit pojetí aktivity mezi věřícími a nevěřícími: U členů, kteří chodí do kostela a prošli nějakou formou duchovní formace, může o něco pravděpodobněji dojít k neuposlechnutí negativního příkazu (vycházím však ryze se zkušenosti ze svého oddílu). Duchovní aspekt programu můžeme dále využít např. jako zdroj k přípravě na svátost smíření.

SPOLEČENSTVÍ

Cíl: Vzájemná pomoc, každý může být užitečný.

Časová dotace: 30 minut

Průběh: Jde o klasickou dopolední službu. Každý během vyhrazeného času dělá něco užitečného pro oddíl, tábořiště, atp. Činnosti vychází z polohy tábořiště, nastavení služeb v kuchyni a dalších individuálních aspektů každého oddílu.

Činnosti: dojet pro vodu; zapsat kroniku; uklidit jídelnu; dojít na nákup; zpracovat kus dřeva; upravit stožárový kruh; přišít na kroje lístečky...

Výchovný aspekt: Společenství formuje čas, který spolu trávíme. Formuje jej i společná práce. Nelze být součástí společenství a jen z něho brát, je nutné se do něj přímo zapojit a na oplátku mu něco vrátit.

Duchovní/hodnotový aspekt: Duchovní aspekt poněkud splývá s aspektem výchovným. Jde o budování určitého pocitu sounáležitosti, který nevzniká sám od sebe, ale pro který musíme i my – každý jeden – něco udělat.

Jak se může prolínat/lišit pojetí aktivity mezi věřícími a nevěřícími: Pravděpodobně zde viditelné rozdíly nebudou.

PRAVDA

Cíl: Pravdu je třeba neustále hledat a důležitý je úhel pohledu, je třeba k informacím přistupovat kriticky.

Časová náročnost: 45 minut

Pomůcky: papír, psací potřeby, výpovědi očitých svědků, fotografie, 4 pomocníci

Průběh: Rozdělíme se do čtyř skupin, redakcí. Program uvádí krátká scénka z redakční porady nejmenovaného bulvárního deníku, který čeká na dokonalý článek pro titulní stranu. Náhle šéfredaktorovi někdo telefonuje, aby mu oznámil, že má tip na událost, která se před několika hodinami stala. Šéfredaktor posílá své podřízené (tj. čtyři skupiny lidí) do terénu, aby mu přinesli ten nejlepší článek, aby to byl skutečně trhák. Každá redakční skupina má možnost mluvit právě s jedním svědkem události.

Svědék 1: Babička, která byla okradena o svou kabelku, když si zrovna na poště vyzvedla důchod. Chtěla si odpočinout. Sedla si na lavičku a kabelku položila vedle sebe. Při krádeži spadla a lehce se zranila.

Svědék 2: Zatčená obžalovaná. Zlodějce bylo 14 let, její otec nežije, její matka onemocněla, nemá peníze na léky, už několik dní doma nikdo nic nejedl a ona se jako nejstarší ze sourozenců rozhodla situaci nějak vyřešit. Je jí to líto.

Svědék 3: Náhodný kolemjdoucí, který celý incident viděl, ale nijak do něho nezasáhl. Přihlásil se až na výzvu policie. Jasně kritizuje zlodějku a společnost, že něco takového dopustí. Na místě podle vlastního vyprávění setrval dost dlouho, aby mohl zasáhnout, přesto nic neudělal.

Svědék 4: Prodačka, která šla pozdě do práce, protože zaspala. Spatřila ležet babičku na chodníku, pomohla jí vstát, zavolala jí zdravotní pomoc a uvědomila policii. Do práce nedorazila, šéfovi se ještě neomluvila.

Svědci vypovídají a popisují událost jen ze svého úhlu pohledu. Redakční skupiny vytvoří články a v určeném čase je přinesou šéfredaktorovi (mají 20 minut). Pak se články nahlas čtou. Následuje několik otázek k zamyšlení (vychází z konkrétních textů, co vzniknou, svědci by měli usilovat o co nejkontrastnější výpovědi, aby i články byly kontrastní) – Co se v článcích shoduje? Jaké informace mluví přímo proti sobě? Jak moc můžeme věřit podobným zprávám, co kolem sebe vidíme, slyšíme a čteme? Bylo jednání všech účastníků zřejmě správné/špatné?

Závěrem ukončíme program stručným komentářem, že pravda není ani černá, ani bílá, ale ani šedivá, že je třeba se po ní pít, že je třeba ověřovat informace a že není dobré vždy hned všemu věřit.

Výchovný aspekt: Účastníci jsou vystaveni stresové situaci (krátký čas na stvoření článku), kterou musí nějak vyřešit. Její podobu nemohou ovlivnit (časová dotace, přiřazený svědek). Jsou nuceni pracovat rychle, do značné míry nekriticky, a navíc ve skupině. Je to dobrá příležitost pozorovat chování jednotlivců a program použít jako zdroj pro osobní rozhovor.

Duchovní/hodnotový aspekt: Účastníci dostali za úkol napsat co nejsenzačnější článek, aby se nejmenované bulvární noviny dobře prodávaly. Výsledek jejich práce může být dobrým zamyšlením nad tím, jak moc si (už tak jednostrannou) výpověď svědka přikrášlili, vyšperkovali, jak moc pokrývali skutečnosti, které se dozvěděli. Reflexi můžeme ukončit například otázkou: Jak často já sám přikrášluju to, co se mi stalo, abych vypadal lépe před ostatními, sám před sebou, abych zdůraznil svoje vidění toho, co ne/bylo správně, abych posluchače ještě více ohromil, vyděsil, rozesmál...?

Jak se může prolínat/lišit pojetí aktivity mezi věřícími a nevěřícími: Pravděpodobně zde viditelné rozdíly nebudou.

PŘÍRODA

Cíl: Vážme si přírody a žasněme nad její pestrostí.

Časová dotace: 30 minut

Pomůcky: několik metrů provázku

Průběh: Podle počtu účastníků se rozdělíme na několik malých skupin (4–6 lidí). Každá skupina dostane provázek, který tvoří čtverec přibližně 1m x 1m. Po vymezený čas se jednotlivé skupinky odeberou na místo zcela dle svého výběru, kde z provázku vytvoří kruh/čtverec... Tím ohraničíli prostor, který mají do uplynutí času pozorovat. Mohou přitom spolu mluvit a komentovat, co vidí, mohou mlčet, je to zcela dle nastavení konkrétních skupinek. Je třeba dbát na to, aby skupinky své prostory pro pozorování našly co nejdříve, aby co nejdéle dobu věnovaly pozorování toho vybraného jednoho čtverečního metru.

Výchovný aspekt: V malé skupince se musí účastníci rychle rozhodnout, kde spolu stráví následujících 30 minut. Zároveň se po nich chce, aby se vzájemně vnímali a vyhověli si, pokud někdo ne/chce mluvit o tom, co vidí.

Duchovní/hodnotový aspekt: Příroda je dar a je to krása, kterou můžeme každý den na vlastní oči vidět.

Jak se může prolínat/lišit pojetí aktivity mezi věřícími a nevěřícími: Pravděpodobně zde viditelné rozdíly nebudou.

ČISTOTA

Cíl: Chceme být čistí v myšlenkách, slovech i skutečích.

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: fixy, cedulky s panáčky, papír, oheň

Průběh: Program má dvě části. V první se rozdělíme na dvě skupiny – na „klad'ase“ a „záporáky“. V omezeném prostoru je rozmístěno cca 20 panáčků (podle počtu účastníků), kteří jsou zatím zcela nepopsaní. Během časového limitu 5,5 minuty mají klad'asové a záporáci jedinečnou šanci získat na svou stranu všech 20 panáčků. Stačí, aby k nim napsali konkrétní činnost podle toho, na které straně stojí. Klad'asové tedy mají psát věci kladné, hezké, správné. Záporáci se snaží vymyslet věci špatné,

vyloženě záporné. Každý účastník má fixu a panáčkům připisuje činnosti. Skupiny se vzájemně o panáčky připravují tak, že škrtnou činnost, co na papír připsal někdo z protivníků, a napíší činnost jinou, která odpovídá jejich skupině. Například se první k panáčkoví dostane klad'as, který na něj napíše: „Poděkovat.“ Panáčka pak získá zpět záporák tím, že slovo „Poděkovat.“ škrtně a místo něj napíše např. „Někoho pořádně praštit.“ Není dovoleno trumfovat se vzájemnými negacemi (např. Poděkovat. – Nepoděkovat.) a není dovoleno, aby jedna činnost byla na tomtéž papírku uvedena dvakrát. Po vypršení času se panáčci posbírají a následuje druhá část programu.

Každý dostane malý papírek a sedne si někam, kde může v klidu psát a kde slyší vedoucího programu. Ten pak bere jednotlivé panáčky a nahlas čte činnosti, které jsou u nich uvedené. Účastníci mají za úkol napsat na svůj papírek věci záporné, které zazněly a kterých se chtějí zbavit. Do paměti si pak mají zapisovat věci kladné, které dělají a v nichž chtějí vytrvat. To, co na svoje papírky napíší, účastníci nikomu neukazují, je to jen pro ně. Na závěr přeložené (zmačkané) papírky vybereme a při večerním ohni je symbolicky spálíme jako stvrzení toho, že se chceme špatných věcí na nich napsaných zbavit.

Je-li to vhodné vzhledem k uvedeným činnostem na papírcích, můžeme vyhlásit, kterému týmu se podařilo získat víc panáčků.

Výchovný aspekt: Výchovný aspekt v této aktivitě je především duchovního rázu, a tak ponechávám tentokrát bez komentáře.

Duchovní/hodnotový aspekt: Účastníci mají v krátkém čase a v zápalu hry vymýšlet originální dobré a špatné věci, které člověka poskvřňují/očišťují v myšlenkách, slovech i skutcích. Pravděpodobnost toho, že budou čerpat ze svého vlastního života, je v tomto případě více než vysoká. V druhé části programuje pak výčet dobrých a špatných činností dobře srozumitelný pro celou skupinu zúčastněných. Je potřeba dbát na to, že pro někoho může být reflexe vlastního jednání bolestivá a zraňující, a tak nesmíme zapomínat na možnost rozhovoru (některý z vedoucích se programu neúčastní, program jen pozoruje, aby v případě nutnosti zasáhl), na bezpečné prostředí a na to, že účastníci mohou z programu kdykoliv odejít.

Jak se může prolínat/lišit pojetí aktivity mezi věřícími a nevěřícími: Pro věřící (zvláště ty, kteří již chodí ke svátosti smíření) bude program o něco příjemnější, resp. stravitelnější než pro nevěřící, protože budou na podobnou reflexi díky zpovědním zrcadlům zvyklí a pravděpodobně vnitřně připravenější. Je potřeba dbát na to, aby nevěřící nebrali své chyby jako neúspěch, ale jako výzvu, na které je možné neustále pracovat. K tomu má pomoci také závěrečné spálení, jako symbolická „očista“ od věcí, co se nám nedaří.

SVĚT

Cíl: Strategická hra podporující spolupráci, taktiku a fyzickou kondici

Aktivita není nijak striktně zaměřena na duchovní téma, kromě smyslu pro čestnou hru, a tak ji zde ponechávám bez komentáře, jen pro úplnost třinácti polínek.

ČEST

Cíl: Má cenu být čestný, i když se nikdo nedívá.

Časová dotace: 15 minut

Pomůcky: mísy a kartičky se slovy ANO a NE

Průběh: Někde ve po cestě (nejlépe tak, aby na trasu nebylo vidět) se vytyčí trasa, na níž po několika metrech leží vždy dvě mísy (kbelíky, nebo něco jiného, neprůhledného). Pod každou dvojicí mis je jedna kartička se slovem ANO a jedna kartička se slovem NE. Každý vybíhá sám a jeho cílem je doběhnout do konce. Pokaždé, když doběhne k miskám, jednu z nich si vybere a zvedne ji. Je-li pod ní cedulka ANO, může běžet dál. Je-li pod ní cedulka NE, vrací se na start. Neřekneme však, že pod poslední dvojicí mis jsou cedulky NE a NE, takže není možné se dostat do cíle. Na konci cesty stojí vedoucí. Pokud k němu někdo přeci jen doběhne, řekne mu, že je na konci cesty a že se může vrátit zpět. Je dobré aktivitu ukončit tím, že pochválíme ty, kdo cíle nedosáhli. Není příliš vhodné označovat a tím i odsuzovat ty, kdo jednali nečestně. Sami se svou nečestností vytrstají dostatečně.

Výchovný aspekt: Když všichni doběhnou a doběhnou, ukážeme účastníkům, co bylo na výběr pod poslední dvojicí misek. Bez ohledu na to, kolik účastníků doběhlo do cíle, je dobré ukázat nemožnost doběhnutí do cíle čestným způsobem přede všemi. Ti, kteří doběhli do cíle, se pak mohou poučit ze své nečestnosti. Je dobré neupozorňovat na to, kdo do cíle doběhl. Pokud se však dosažením cíle ještě před koncem a rozuzlením programu některý účastník chlubí, musí se naučit (a poučit) z toho, jak bude

zbytkem skupiny vnímán. S těmi, kdo doběhli do cíle, můžeme později navázat osobní rozhovor a k celé aktivitě se ještě jednou vrátit.

Duchovní/hodnotový aspekt: Čest je ctností výchovnou i duchovní. Celý předchozí odstavec by mohl být znovu uveden i zde. Z duchovního hlediska může tento program vést k silnému zásahu do vlastního svědomí, protože účastníci doběhnuvší do cíle budou vědět, že minimálně vedoucí na konci cesty ví, že nedodrželi pravidla hry.

Jak se může prolínat/lišit pojetí aktivity mezi věřícími a nevěřícími: Pravděpodobně zde viditelné rozdíly nebudou. Je však možné očekávat citlivější reakci na případné vlastní selhání, jde-li o věřícího člověka (opět vycházím z individuální zkušenosti našeho oddílu).

ÚCTA a SYMBOL

Cíl: Pochopení toho, co jsou symboly a proč a jak k nim můžeme chovat úctu.

Časová dotace: 30 minut

Pomůcky: 4 krabice (podlážky, desky...), moje inventární skříně

Průběh: Rozdělíme se na čtyři skupiny. Během stanoveného limitu má každá skupina za úkol vytvořit jakousi reprezentativní výstavní skříně (krabici) věcí, které pro nás symbolizují skauting. Je-li to potřeba, předchází programu stručné povídání o tom, co to vůbec symbol je, k čemu slouží.

Po uplynutí času si skupiny vzájemně představují svoje výstavní skříně, každý účastník si ze své výstavní skříně vybere jednu a komentuje, proč právě ona byla do skříně zařazena a co symbolizuje. Vedoucí programu představuje svou vlastní inventární skříně (v mé je například kroj, šátek, turbánek, Základy junáctví, státní vlajka, sekýra práce, oddílové a družinové pokřiky napsané na papíře, další státní symboly, Junácká hymna a večerka...). Pak každá skupina vybírá ze svých symbolů ten, který považuje za nejdůležitější.

Na závěr přečteme nebo řekneme krátké zamyšlení nad tím, co je symbol a co je to úcta. Proč k nějakým věcem úctu chováme, že ji chováme i k lidem kolem sebe, protože i oni jsou pro nás určitými symboly něčeho, co jsme s nimi prožili a z křesťanského pohledu jsou nám obrazem Boha.

Výchovný aspekt: Skříně se skládají z toho, kdo má co k dispozici. Účastníci, kteří nabídnou něco ze svých věcí do skříně symbolů, by měli vědět, kde a v jakém stavu se ta která věc nachází. Při tvorbě své výstavní skříně mohou uplatnit také svou kreativitu, smysl pro pořádek, dodat hromadě předmětů nějaký ráz jejich uspořádáním.

Duchovní/hodnotový aspekt: Symbol je věc, ke které bychom měli chovat vnitřní úctu. Aby pro nás byl symbol symbolem, musíme v něm vnímat nějaký vnitřní obsah. Výstavních skříní je několik a při jejich ukazování si každý účastník může v sobě uvědomovat, zda i pro něj jsou vystavené předměty symbolem, zda k nim chová úctu, zda si uvědomuje jejich obsah.

Jak se může prolínat/lišit pojetí aktivity mezi věřícími a nevěřícími: Věřící mohou mezi symboly zahrnout také symboly přímo spjaté s jejich vírou (u nás např. křížek nebo Bible). Je to zpráva o nich, pro ně i pro nevěřící. Pro další práci s věřícími členy oddílu může vystavení ryze náboženského symbolu vyústit v další debatu, proč zde předmět je. Pro nevěřící je to hmatatelná skutečnost, že někdo považuje za součást svého skautského života i svou víru. Věřící, kteří do skautských symbolů zahrnou i náboženské předměty, musí být schopni obhájit to, proč daný předmět vystavili i před nevěřícími členy oddílu. Taková debata, argumentace a sdílení přináší další otázky a prohlubují vztah mezi jednotlivými členy oddílu.

PŘÁTELSTVÍ²

Cíl: Zamyslet se nad přátelstvím a nad jeho naplňováním; kromě myšlenek si také účastníci odnesou domů něco hmotného.

Časová dotace: 60 minut

Pomůcky: sešitky, otázky, citáty o přátelství

Průběh:

Každý účastník dostane sešitek s 8 úkoly. Úkoly může vyplňovat sám nebo s někým, vyplňovat má sešitek podle toho, kdo je jeho nejlepším přítelem (přítečkyní).

Úkoly ze sešitku (uvedeno vždy po dvoustranách):

² V mladším věku je to program o kamarádství, u starších (zejména děvčat) může jít už o zárodky opravdového přátelství

1) Na jedné straně je napsáno několik tipů, co mohou účastníci udělat se svým kamarádem/kamarádkou. (Např. navzájem si půjčit své oblíbené knížky; zaskákat si spolu panáka/gumu; poslat si pohled...). Na druhou stranu si budou psát, co by rádi se svým kamarádem/kamarádkou zažili.

2) Nakreslí se se svým kamarádem/kamarádkou.

3) Na mapě světa vybarví, do jaké země by ses s kamarádem/kamarádkou chtěl podívat.

4) Vzpomeň si na nejlepší zážitek s kamarádem/kamarádkou a napiš ho sem.

5) Vyber si z citátů o přátelství na nástěnce tři, které se ti nejvíce líbí, a napiš je sem.

6) Na levou stranu napiš, co máš se svým kamarádem/kamarádkou společného. Na pravou stranu napiš, čím se od sebe lišíte.

7) Na levou stranu napiš, co máš na svém kamarádovi/kamarádce ráda. Na pravou stranu napiš, co ti na něm/ní vadí, co tě na něm/ní štve.

8) Na levou stranu napiš, co ti přátelství s tvým kamarádem/kamarádkou bere. Na pravou stranu napiš, co ti toto přátelství dává.

Výchovný aspekt: Účastníci něco vytvářejí zcela sami. Je na nich, jak se s úkoly poperou, jestli je splní nebo ne, jestli jim věnují tolik pečlivosti, že jim vyhrazení hodina nebude stačit nebo budou za pět minut hotoví. Vypořádání se se samostatnou prací můžeme pozorovat a vrátit se k němu při některém z osobních rozhovorů.

Duchovní/hodnotový aspekt: Přátelství je souborem věcí krásných i ošklivých. Je to spojení dvou lidí, které není ryze pozitivní nebo ryze negativní. Existují věci, které se nám na našem kamarádovi/kamarádce líbí a které ne. I našeho kamaráda/kamarádku na nás něco určitě štve. A přesto má pro nás přátelství zvláštní cenu. Každý vztah je kompromis a je důležité si to neustále připomínat.

Jak se může prolínat/lišit pojetí aktivity mezi věřícími a nevěřícími: Některé úkol mohou u věřících účastníků (zvláště, pokud je jejich nejlepší kamarád(ka) také věřící) vycházet ze zážitků spojených s vírou. Sešitky jsou však osobní věci každého účastníka, který nikde neukazuje, takže je to zcela na něm, zda a s kým bude chtít obsah svého sešitku sdílet, zda ho ukáže i někomu z oddílu, kdo věřící není.

SEBEROZVOJ

Cíl: Zhodnotit uplynulý den. Okomentovat to dobré i to špatné.

Časová dotace: 30 minut

Pomůcky: nic

Průběh: V malých skupinkách si stejně jako jiné dny povídáme o tom, co jsme za dnešní den prožili. Kromě ostatních věcí se vrátíme k úkolům (OHLEDUPLNOST), které jsme měli plnit během dne.

Výchovný aspekt: Je dobré, aby se člověk vracel k tomu, co prožil. Je dobré, aby hodnotil a zkoumal sám sebe. Je dobré, aby se nesoudil, ale aby prožitý čas zužitkoval i s úroky do dalších dní, do příštích rozhodnutí.

Duchovní/hodnotový aspekt: Uplynulý den nám přinesl jistě mnoho podnětů k zamyšlení se nad sebou samotnými. Sami v sobě nebo v hovoru s dalšími nám blízkými lidmi můžeme zkušenosti dobré uchovat v paměti a zkušenosti špatné brát jako zdroj poučení.

Jak se může prolínat/lišit pojetí aktivity mezi věřícími a nevěřícími: Shrnutí dne lze spojit i se společnou modlitbou.

ODVAHA

Cíl: slib je závazek a je potřeba k němu mít odvalu

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: fotky a obrazy, svíčky, autoportréty slibujících

Průběh: V lese uděláme krátkou trasu, kterou lemují portréty několika osobností (konkrétních či abstraktních – např. dítě, které se zastane svého šikanovaného spolužáka), které nějakým způsobem projevily svou osobní odvalu (osobnosti volíme podle toho, pro koho je program určen). Posledním zastavením jsou autoportréty těch, kdo dnes přistoupí ke svému skautskému a světluškovskému slibu. Stejně jako u ostatních zastavení, i zde komentujeme vyobrazené lidi jako odvážlivce, kteří se nebojí přijmout silný závazek skautského slibu před ostatními, před sebou a před Pravdou a Láskou do celého dalšího života.

Výchovný aspekt: Účastníci se pravděpodobně dozvědí něco nového o osobnostech, které neznají. Abstraktní postavy a portréty slibujících může vzbudit vědomí, že každý z nás je pozván k osobní odvaze.

Duchovní/hodnotový aspekt: Představené osobnosti (nebo třeba i jen jedna z nich) byly vystaveny zkoušce svých morálních a duchovních zásad. Program může (v adekvátní míře vzhledem k věku) přivést účastníky k otázce, zda i oni sami mají tak silný morální kredit, aby v dané situaci našli sílu svou osobní odvahu prokázat (je třeba dobře zvážit, jaké osobnosti zvolíme, měli bychom dobře znát celou skupinu účastníků).

Jak se může prolínat/lišit pojetí aktivity mezi věřícími a nevěřícími: Pravděpodobně zde viditelné rozdíly nebudou.

OBŘAD LILIE

Na závěr celého dne, po sesbírání všech polínek a po dalších menších rituálech, které jsou danou součástí našeho oddílového slibového dne, následuje obřad lilie. V kruhu z polínek sestavíme lilii tak, že jednotliví vybraní lidé kladou polínko na určité místo s komentářem: „Skauting, to je pravda/kreativita/čest/...“. Po sestavení lilie následuje krátké shrnující slovo, např. „To vše je skauting, a ještě mnohem víc. Žijme skauting naplno, ať uděláme alespoň jeden dobrý skutek denně, abychom my i svět kolem nás byli lepší dnes než včera.“

Závěr

Předložený text shrnuje všeobecně i konkrétně mou osobní zkušenost s duchovním programem v oddíle. Je to esence toho, co jsem za léta strávená ve svém mateřské oddíle měla šanci vidět a prožít. Nevím, kdo ho bude číst a zda bude někomu prospěšný. Minimálně mně však poskytl prostor přemýšlet nad tím, co v oddíle ne/děláme a jakou jedinečnou až děsivě silnou šanci máme, když se svými svěřenci mluvíme o jejich duchovním životě. Je to výzva, je to nástroj, jak se donutit k přemýšlení o sobě samých. Je to způsob, jak nezamrznout v zajetých kolejích svého života. jak posouvat sebe.